

КАРПАТСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА
Кафедра філософії, богослов'я та гуманітарних наук

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

**СХІДНІ ЦЕРКВИ: ІСТОРІЯ ТА ПРОБЛЕМИ
МІЖКОНФЕСІЙНОГО ДІАЛОГУ**

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від 27 серпня 2020 р.

Гарант освітньої програми

Викладач дисципліни

Анотація

Мета вивчення навчальної дисципліни – є формування у студентів базових уявлень про історію давніх східних Церков.

Основні завдання навчальної дисципліни спрямовані на:

- формулювання основних уявлень про причини розриву відносин Східних Церков з іншими християнськими церквами;
- вивчення особливості історичного, богословського, літургійного та культурно-духовного розвитку Східних Церков;
- формулювання уявлення про історію Східних Церков після Халкідонського собору;
- знайомство з біографіями основними церковних діячів Східних Церков і їх працями;

Після закінчення курсу студенти повинні вміти:

- перетворювати інформацію в знання, осмислювати процеси, події і явища в церковного, суспільного і культурного життя народів, що складають Східних Церков;
- співвідносити загальні церковно-історичні процеси та окремі факти;
- виявляти суттєві риси церковно-історичних процесів, явищ і подій.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	магістр	Нормативна	
Модулів – 2	04 Богослов'я 041 Богослов'я	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2	-
Загальна кількість годин - 150		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 2		24	-
		Практичні, семінарські	
		14	-
		Самостійна робота	
		112	-
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
			-
Вид контролю: залік			

1. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Доля Християнського Сходу. Особливості історичного шляху дохалкідонських церков

ТЕМА 1. Введення в курс. Східне і західне християнство (основні поняття). Література та основні джерела. Мета і завдання курсу. Основні проблеми і труднощі дисципліни. Загальноісторичні відомості про країни і народи, що складають Давньосхідні церкви.

ТЕМА 2. Історія розколу християнського Сходу. Христологічні суперечки V ст.

Поширення християнства на Близькому Сході до Халкідонського Собору. Історія розколу християнської церкви, викликана неприйняттям рішень Халкідонського собору. Богословський, політичний і культурний аспект розколу.

ТЕМА 3. Історія Ассирійської (несторіанської) Церкви Сходу.

Єдина Східна православна церква, що відкидає не тільки Халкідонський собор, а й третій Вселенський собор. Відсутність євхаристичного спілкування з іншими Давньосхідні церквами. Особливості христології, духовне життя і богослужіння. Місіонерська діяльність.

ТЕМА 4. Середньовічна місія в Азії: розквіт та поразка

Місіонерська діяльність асирійців в Середній Азії, виникнення єпархії в Самарканді. Історія несторіанства до його повного знищення Тамерланом. Історія місії асирійців в Китаї, невдала інкультурація, "розчинення" в буддизмі і конфуціанстві. Несторіанська стела в Китаї. друга хвиля християнізації Китаю. Долі "сяючої релігії" в Піднебесній від середніх віків до наших днів. Відродження християнства в Середній Азії при владі Російської імперії.

ТЕМА 5. Східні міафізитські церкви. Історія Коптської, Ефіопської і Елєтрейської Церков

Історія виникнення та розвитку. Місія і діаспора. Коптська мова, література, культурний контекст. Коптологія. Богослужіння, духовна традиція і чернецтво. Ефіопська Церква: історія виникнення та розвитку. Місія і діаспора. Особливості богослужіння та духовної культури. Чернеча традиція. Виділення Еритрейської церкви. Еритрейський Патріархат сьогодні.

Змістовий модуль 2

Проблеми збереження духовної спадщини, спроби міжконфесійного діалогу

Тема 6. Історія Сиро-Яковитської Церкви.

Історія виникнення та розвитку. Мова, література, сирологія. Богослужбові особливості. Духовне життя, чернеча традиція. Сирійці на Близькому Сході і в світі

Тема 7. Історія Малабарської Церкви та інших традиційних християнських церков Індії

Історія виникнення та розвитку. Особливості духовного життя, Чернеча традиція. Проблеми інкультурації. Сіро-Маланкарська Православна Церква та її приєднання до Римо-Католицької церкви. Англіканські реформи і утворення Церкви Мар Фоми. Православні християни Індії сьогодні: автокефальний Католикосат сходу і автономна Церква у складі сирійського патріархату.

Тема 8. Історія Вірменської Апостольської Церкви

Історія виникнення та розвитку. Мова, література, арменистика. Богослужіння, духовна життя. Чернеча традиція. Сучасне становище, діалог з ПЦ.

Тема 9. Історія уній стародавніх церков з Католицькою Церквою

Складне становище давньосхідних християн при мусульманській владі. Спроби унії КЦ з Асирійською Церквою, опір асирійців, унії коптів і ефіопів з КЦ, переслідування єзуїтів в Ефіопії при імператорі Василії. Унії і мелькітів і маронітів з КЦ. Сучасний стан у Давньосхідних Церков, в унії з Римською кафедрою. Святіє унійних церков, Преподобний Шарбель Маклуф.

Тема 10. Історія відносин стародавніх східних церков з Православною Церквою. Спроби діалогу

Значення Давньосхідних Церков для сучасної духовної ситуації на Близькому Сході та Африканському континенті. Перспективи відновлення єдності з автокефальними Православними церквами і початок діалогу в 1964 р розвиток відносин Давньосхідних Церков і ПЦ в даний час.

2. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви змістовних модулів	Аудиторні		Поза-аудиторні		Примітки
		лк	п/з	сам.	інд.	
Змістовий модуль 1. <i>Доля Християнського Сходу. Особливості історичного шляху дохалкідонських церков</i>						
1.	Введення в курс. Східне і західне християнство (основні поняття)	2	1	10		
2.	Історія розколу християнського Сходу. Христологічні суперечки V в.	2	1	10		
3.	Історія Ассирійської (несторіанської) Церкви Сходу	2	2	10		
4.	Середньовічна місія в Азії: розквіт та поразка	2	2	10		
5.	Східні міафізитські церкви. Історія Коптської, Ефіопської і Елетрейської Церков	2	2	12		МК1
Змістовий модуль 2. Проблеми збереження духовної спадщини, спроби міжконфесійного діалогу						
6.	Історія Сиро-Яковітської Церкви	4	1	12		
7.	Історія Малабарської Церкви та інших традиційних християнських церков Індії	2	2	12		
8.	Історія Вірменської Апостольської Церкви	2	1	12		
9.	Історія уній стародавніх церков з Католицькою Церквою	2	1	12		
10.	Історія відносин стародавніх східних церков з Православною Церквою. Спроби діалогу	2	1	12		МК2
Іспит						
РАЗОМ		24	14	112		

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Західне і східне християнство: огляд історичних доль. Різниця в христологічних навчаннях Давньосхідних Церков і Православ'я.	2
2.	Дохалкідонські Церкви на Близькому Сході (сіро-Яковити, мароніти, ассирійці)	2
3.	Християнство в Індії та Китаї	2
4.	Давньосхідні Церкви в Африці (копти, ефіопи і елетрейці і) та духовна і культурна спадщина.	4
5.	Проблеми екуменізму і унії. Сакральне мистецтво Давньосхідних Церков	4
Разом:		14

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вивчення богословської спадщини та культово-літургійних традицій Давньосхідних Церков	40
2.	Вивчення храмового зодчества і сакрального мистецтва та аскетичних традицій Давньосхідних Церков	40
Разом:		80

7. Індивідуальні завдання

Індивідуально-консультативна робота включає підготовку та захист студентом рефератів, а також конспект праць (монографій і статей) дослідників церковної історії та сходознавців.

Орієнтовний перелік тем рефератів:

2. Антіохійська церква в I –III ст.
3. Олександрійська церква в I –III ст.
4. Початок християнства в Аравії і Абіссинії (Ефіопії).
5. Гоніння на християн в Персії в III-IV століттях.
6. Нехалкідонські Східні церкви від епохи хрестових походів до турецьких завоювань
7. Мароніти-хранителі давніх традицій
8. Специфіка коптського релігійного мистецтва
9. Імператор Хайле Селассіє як релігійний діяч
10. Традиції і свята ефіопської церкви
11. Шанування Христа і Богоматері в коптському Єгипті
12. Розколи і схизми індійського християнства
13. Несторіанська стелла в Китаї

14. Проблеми міжконфесійного діалогу серед дохалкідонських церков
15. Аскетичні традиції єгипетського чернецтва
16. Шарбель Маклух - світоч християнського світу
17. Папа Кирило Шостий - великий архіпастир
18. Переказ про ковчег заповіту в Ефіопії
19. Історія Соломонової династії в Ефіопії: міфи і реалії
20. Християнське храмове зодчество в Індії
21. Переслідування християн на Сході на початку третього тисячоліття

8. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни «Східні Церкви: історія та проблеми міжконфесійного діалогу » викладач використовує наступні **групи методів навчання:**

1. Словесні (лекція, бесіда, обговорення, інструктаж).
2. Наочні (ілюстрація, демонстрація (з використанням першоджерел представників нерелігійних утворень, таблиць та схем, електронних презентацій, показ відеолекцій).
3. Практичні (опитування на практичних заняттях; виконання тестових завдань; робота першоджерелами; виконання індивідуальних завдань самостійної роботи (див. вище); контрольні роботи).

9. Методи контролю

Викладач використовує наступні групи методик контролю знань студентів, які вивчають навчальну дисципліну «Східні Церкви: історія та проблеми міжконфесійного діалогу»:

1. Методи усного контролю (монологічна відповідь студента на окреме питання теми практичного заняття у індивідуальній та фронтальній формах; запитально-відповідна бесіда під час роз'яснення проблемного питання на практичному занятті; **залік у** формі усної відповіді на два запитання з переліку питань).
2. Письмовий контроль (виконання індивідуальної самостійної роботи; модульна контрольна робота; дидактичні тестові завдання).
3. Методи практичного контролю (перевірка змістового наповнення електронної презентації).

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Практичні заняття		Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	
Робота		
На практичному та семінарському занятті		30
Індивідуальна самостійна робота		
10	10	20
Модульна контрольна робота № 1	Модульна контрольна робота № 2	50
25	25	
Всього:		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендована література

Базова

- 1) Кристин Шайо - Жизнь и духовность Восточных Церквей сирийской, армянской, коптской и эфиопской традицій. Киев, 2015
- 2) Робертсон Р. Восточные христианские церкви. Церковно-исторический справочник. СПб., 1999.
- 3) Шабуров Н. В. Христианство первого тысячелетия. Древние восточные церкви Прикладное религиоведение для журналистов. Сост. и ред. М. В. Григорян. — М., 2009.
- 4) Селезнев Н.Н. Ассирийская Церковь Востока: Исторический очерк. — М., 2001.
- 5) Прот Шмеман А.,. Исторический путь православия. — М., 1993.
- 6) Дохалкидонские церкви: religii-mira.info/x_doh.html.
- 7) Древне-Восточные Церкви: religion.babr.ru/chr/east/prav/dv/i.
- 8) Древне-Восточные Церкви... hristianstvo.dljavseh.ru/Hristi.
- 9) Магакия Орманян. Армянская Церковь. — М., 2006.

Допоміжна

- 1) Бакстон Д. Абиссинцы. Потомки царя Соломона. М., 2002.
- 2) Гуайта Дж. 1700 лет верности. История Армении и ее Церкви. М., 2002.
- 3) Толмачева Е. Г. Копты: Египет без фараонов. М., 2003.
- 4) Пигулевская Н. В. Культура сирийцев в Средние века. М., 1979.
- 5) Cannuyer Ch. Coptic Egypt. The Christians on the Nile. London, 2001.
- 6) The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity. 2 vol. Blackwell Publishing Ltd., 2011.
- 7) Петров Л., свящ. Восточные христианские общества. СПб., 1869.

- 8) Анатолий, иеромонах. Исторический очерк сирийского монашества до половины VI века. Казань, 1911.
- 9) Сирийские яковиты. Сообщения Православного Палестинского общества. 1896, декабрь.
- 10) Аннинский А. История армянской церкви. Кишинев, 1900.
- 11) Орманиани М. Армянская церковь. М., 1913.

Інформаційне забезпечення

- 12) <http://www.pravoslavie.ru/guest/35255.htm> - .Копты: путь возвращения к традициям. Беседа с прот. Олегом Давыденковым, 8 мая 2010:
- 13) <https://www.portal-slovo.ru/theology/44437.php> - Александр Копировский
Аскетические традиции в древних восточных Церквах
- 14) https://azbyka.ru/shemy/tserkovnaya_istoria.shtml#so - Схематическая история христианств
- 15) <https://borisov-spas.by/pravoslavny-e-stat-i/istoriya-vostochnopravoslavnyih-dohalkidonskih-tserkvey.html> - История Восточноправославных (Дохалкидонских) Церквей